

† T E O C T I S T
Mitropolitul Moldovei și Sucevei

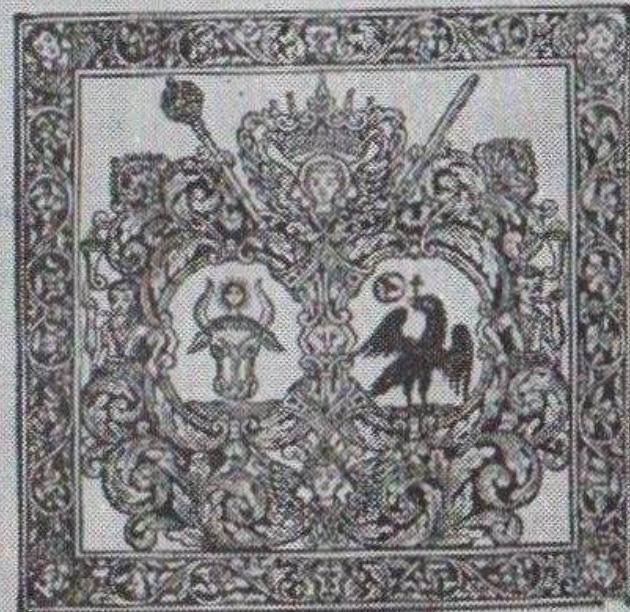
ÎN SLUJBA ORTODOXIEI ROMÂNEȘTI, A
NĂZUINȚELOR DE UNITATE NAȚIONALĂ
ȘI DE AFIRMARE A CULTURII ROMÂNE

MITROPOLITUL IACOB PUTNEANUL
1719 — 1778

MĂNĂSTIREA NEAMȚ
— 1978 —

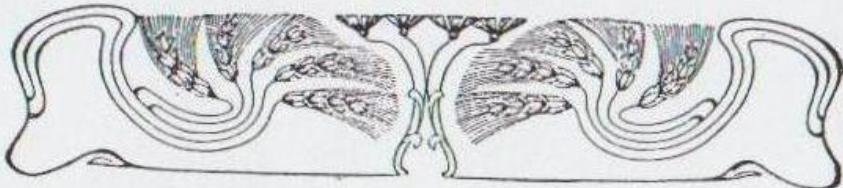
Стихъри Поморскіи . Абвѣа Песни . Адѣл
Коюане Прѣ Абданнѣаи Домы .
Ісъ Матій Гука Бодбидъ .

Бъорбъл Ѣлк ши Коюане дѣна прѣнъ .
Спѣта Бодбидъи спѣ амѣз стѣльбу .
Дѣнъти даш Ѣкнѣон и сас динната .
Лѣнѣаи Матій Гука дѣла ХС наѣ лѣтъ .
Коюане Балхіи Отчакъи Ѣлъ Ѣдигуѣцъ .
Бъорбъл Ѣлъ Молдовъи Домы Ѣлъ Ѣкнѣонъица .
Прѣ Ѣнта Домы крѣдитъ ши дѣвѣз бицъ .
Паѣнъти Абданнѣаи фьмбци ѡли изъ мѣи гирѣнци .
Они фьтѣнъти минната Ѣ Домы саленчъ .
Нѣнъи , ю ѿннци , ши віща воюнчъ .
Патѣа са ѻе Норогиіи саси счаплѣнчъ .
Ши вїе архакаши пѣрѣт стѣ гирѣнци .

Antologhion, Iași, 1755.

Stema Moldovei și a Tării Românești.

În loc de introducere

Secolul al XVIII-lea se înscrie în cultura și spiritualitatea poporului român ca o epocă de tranzit între ceea ce au însemnat veacurile anterioare și ceea ce avea să fie veacul al XIX-lea. Și, ca în orice epocă de tranzit, viața în toate manifestările sale a înregistrat mutații care atrăgeau, la rîndul lor, urcășuri și coborâșuri.

Așa se face că cercetătorii, analizînd din unghiuri de vedere diferite această epocă, au ajuns, uneori, la concluzii contradictorii. S-a spus, de exemplu, că este un veac în care „individualitățile lipsesc”, un secol care nu a putut continua avîntul celei de a doua jumătăți a veacului al XVII-lea și, „cu cât înaintează cineva în acest secol al XVIII-lea, decadența este mai vădită”.¹

Ultimele cercetări însă au stabilit că „secolul al XVIII-lea românesc – cu toate că realizările lui în cultură nu se pot compara cu strălucitele înfăptuirî ale celui care l-a precedat și ale celui care l-a urmat – nu ne mai apare ca epocă de cumplită decadență aşa cum l-au considerat istoricii trecutului, în frunte cu Nicolae Iorga”.²

1. Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești. Introducere sintetică*, Editura Minerva, București, 1977, p. 144-145.

2. Ovidiu Papadima, *Ipostaze ale iluminismului românesc*, Editura Minerva, București, 1975, p. 63.

Nu este mai puțin adevărat însă că atunci cînd era vorba de literatură, marele istoric român cunoștea valoarea artistică, în speță, cea stilistică a operelor literare: „Niciodată nu s-a scris cu nuanțe mai multe și mai fine, cu o mai măiastră alegere a cuvintelor, cu o mai meșteșugită mlădiere a frazei decît atunci, în secolul al XVIII-lea”.³ Continuînd firul pătrunzătoarelor sale analize, același istoric afirmă: „Fraza aceasta armonioasă au făcut-o călugării din secolul al XVIII-lea. Ei aveau în față nu încurcata frază, copiată, pe fereastră, a slavilor, ci însuși admirabilul original grecesc și, în al doilea rînd, ei nu ieșeau din nici o școală și nu porneau din nici o familie pe jumătate înstrăinată de popor, ci se ridicau din adîncul însuși al nației. Instinctul lor popular, mergeînd drept către splendoarea marii civilizații elenice, a fost în stare să producă fraza de care ne servim și astăzi”.⁴

Secolul al XVIII-lea, „secolul luminilor”, care „se caracterizează prin preponderența filosofilor”,⁵ are unele trăsături specifice românești, subliniate, cu multă competență, de către adînc cunoșătorii acestui frămîntat veac. Prima și, de bună seamă, cea mai importantă trăsătură caracteristică a iluminismului românesc o constituie faptul că purtătorii acestor idei nobile au căutat și au aflat posibilități de a le exprima în graiul poporului, pe înțelesul tuturor. „La noi, această înstrăinare de graiul viu al poporului nu s-a produs..., limbajul lor nu s-a rupt niciodată de graiul poporului”.⁶

Inscriindu-se ca o continuitate a tot ceea ce a fost valoros în secolele precedente, iluminismul românesc „nu are sentimentul unei prăpăstii între Biserică și cultura laică, nu simte necesitatea unei lupte aprige împotriva Bisericii”.⁷ În lumina acestor considerații preliminare vom putea înțelege și situa mai bine activitatea ilustrului ierarh moldovean, de care ne ocupăm.

Mitropolitul Iacob Putneanul are meritul deosebit de a fi înțeles, afirmat și sprijinit ideile și năzuințele epocii în care a trăit. Epoca luminilor care pe plan european

3. Nicolae Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688-1821)*, vol. II, București, 1969, p. 411.

4. Idem, *Istoria literaturii românești. Introducere...*, p. 157.

5. Ovidiu Papadima, op. cit., p. 12.

6. Ibidem, p. 65.

7. Ibidem, p. 77.

nu a întrunit, întotdeauna și pretutindeni, adeziunea slujitorilor Bisericii, a găsit în persoana ierarhului moldovean un aderent și înflăcărat promotor al ridicării oamenilor prin binefăcătoarea lumină a învățăturii. „Dacă în această privință situația din țările românești nu diferă mult de tendințele similare ale vîrfurilor statelor, în ceea ce privește atitudinea aristocrației funciare și clericale înfățișează aspecte deosebite de stările din Occident. Încă de pe la jumătatea secolului al XVIII-lea, întîlnim mari figuri de seniori ai Bisericii profesînd idei iluministe. Mitropolitul Iacob, în predoslovia florilegiului *Cerească floare* (1757), vorbește de binefacerile „luminării poporului”.⁸

Cert este că Mitropolitul Iacob ca promotor, pe tărîm bisericesc, a unor astfel de idei era de fapt purtătorul unui spirit național, trăit intens de întreaga obște putneană și de slujitorii domnești din Moldova. „În cursul acestei jumătăți a doua a veacului al XVIII-lea, Putnenii fac din Moldova ceea ce Rîmnicenii izbutiseră a face în Tara Românească, și Mitropolitul Iacob călăuzește pe acești Moldoveni aşa precum Chesarie călăuzise pe Olteții lui”.⁹

După scoaterea mitropolitului Iacob din jilțul arhipăstoresc, putnenii erau „în relații îintrucîtva dușmănești cu Scaunul din Iași”.¹⁰ Era aceasta, de fapt, o atitudine de rezistență a ierarhilor pămînteni față de încercările domnilor fanarioți de a eleniza Biserica Moldovei.

Dacă raportăm această situație de fapt la ceea ce se petreceea în Tara Românească, unde Rîmnicul luase o atitudine similară cu aceea a monahilor putneni, și la situația dramatică pe care o trăia Biserica Ortodoxă din Transilvania, ne dăm seama că, în acest mult zbuciumat veac, conștiința națională se manifesta în toată complexitatea sa. Ierarhi, monahi și slujitori ai Altarelor strămoșești din Transilvania, aflați în dese rînduri în Moldova, făceau, prin cuvînt, părtași suferințelor pe cei care le ofereau găzduire, în timp ce aceștia, ei își încercați de lanțurile asupririi naționale, îi întăreau, după cuvîntul Apostolului, „purtînd unii altora sarcinile” în nădej-

8. *Ibidem*, p. 13.

9. Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, vol. II, Vălenii de Munte, 1909, p. 157.

10. *Ibidem*, p. 166.

dea împlinirii năzuințelor de libertate și dreptate socială și națională.

În acest climat de părtăsie în suferință și nădejde, slujitorii Bisericii strămoșești nădăjduiau că a sosit vremea ca, alături și împreună cu fiii neamului, să preia „frînele destinelor istorice ale poporului român“.¹¹

In secolul biruinței limbei române, a încheierii conștiinței naționale, a cunoașterii obîrșiei și continuității neîntrerupte a poporului pe toate plaiurile românești, își făceau loc și marile cerințe de veacuri ale păturii țărănești pentru dreptate, libertate și o viață mai bună. Legați de brazdă și de neam, plugarii români s-au ridicat nu o dată întru dobîndirea drepturilor de muncă și la pîine. Dacă pentru afirmarea culturii românești, Mitropolitul Iacob Putneanul a depus rîvnă, pasiune și dăruire, în aceeași măsură a sprijinit exprimarea și împlinirea năzuințelor drepte ale acestor străjeri ai gliei strămoșești din tată în fiu.

Hotărît în această atitudine, Mitropolitul Iacob Putneanul s-a dovedit întru totul a fi la înălțimea dregătoriei sale bisericești, intuind limpede dreptele năzuințe ale obștei pe care o păstorea. Identificat cu aspirațiile întregului popor din Țara Moldovei, acest ierarh și-a înscris adînc numele în istoria Bisericii noastre la mijlocul secolului al XVIII-lea.

Moștenirea primită de la înaintașii săi, unii distinși prin viața lor duhovnicească, alții străini de neam, punea în față arhipăstorului Bisericii din Moldova sarcini deosebite, care se cereau purtate cu înțelepciune și voință dîrză. Devotat înaltei misiuni de covîrșitoare răspundere pentru cel ce călăuzea o Biserică aproape independentă față de Patriarhia din Constantinopol și cu o ocîrmuire politică favorabilă influențelor străine în cultura românească, Mitropolitul Iacob Putneanul a știut să vislească de aşa fel, încît, preocupările și strădaniile sale, închinate afirmării ideilor de unitate națională, de afirmare a conștiinței de neam și de promovare a culturii românești, îl așeză la loc de frunte în galeria urmașilor lui Dosoftei.

11. Unirea Transilvaniei cu România, 1 decembrie 1918, București, 1970, p. 76.